

עין משפט
נר מצוה

קין:

שְׁלֹא יִמְשְׁכֵנו וַיֵּצֵא בּוֹ. והי תנאי דפרק המקבל (צ"מ דף ק"א: ושם) דקצרי דגזל הכנעני מותר מוקמי לה להאי קלא לדרשה אחריתי:

יְבֹרֵךְ יְגֵלוֹם עֲלָיו. פי' בקונטרס יכול ייח (ו) הכנעני לכפול ולהסוף על הלואתו לתצטע מה

שלא נתן ויתמה לר"י דלמאי אנטריך קרא להכי דלטו יפסיד ויניח את הכנעני להטעות את עצמו וינראה לר"י דה"פ יכול יגלוס עליו שיטעה את הכנעני ויתן לו פחות ממה שנתן לו ת"ל וחשב עם קונוה וכן פי' בערוך בערך גלס אש"ג דטעות כנעני היה מותר אקור להטעותו במקום שהכנעני יודע שגזל ועושה עצמו כלא ידע: **הכי קאמינא אי דבותי נינהו.**

נראה לר"י שכן היה דעתו מתחילה כמו שהשיב להנחיה ולא כמו שהיה הכותי סובר דא"כ היה סובר דגזל הכותי מותר דאין חילוק בין גניבה לגזילה דבגניבה איכא (א) חילול השם שכדיע לבסוף וכל הנך שמעתא לא אייתי אלף הנהו דאסרי גזל כנעני ולא מייתי תנאי דהמקבל היה (ס) דשרי: **הי"ב מייאשי.**

היה להם לתצטע דצין את כל אדם העובדים עליהם אלף ודאי לכן מתייאשים לפי שצדין אין משלמין להם כלום משום דדינא דמלכותא דינא וקונטרס פי' הכי מייאשי כלומר מי הוי יאוש והא יאוש כדי הוה ולא קני דאין כאן שינוי רשות שהרי כן מומנים דנשות הרבים ושינוי מעשה נמי ליכא דשעתא נמי הוי גוצי דדיקלי מיקרו כדאמר לעיל בהגזל קמא (דף ז' ו' ושם): ולא

הגהות הגר"א
[א] גמרא (ולא תנאי
מייאשי) מחלמי:

מוסף רש"י

שנאמר לגר. פרשה אחרת היא הסמוכה למכר ק"ו תשיב ד' גר ומכש עין וגר (קדושין ב) וישא דבתיבתא תמסכת ערכין (ל'): כל וכלא כמה קשה אפקה של שביעות. אדם נושא ונותן בפירות שביעות סוף מוכר מנלטליו כל עד כלא לירו עד שמכר עצמו שאלמר ומכר לו ולא ק"ל אלף לגר (ב"מ ט"א). זה הנמכר לעבודת כוכבים. שהיה משרת לעבודת סוככים לנחוב עלים ולשלוץ מים (ערכין ז' ובענין ב"מ ט"א). עבד עברי גופו קני. עד שיעשו ימי חיטופו (קדושין טו). ומצאתה שעתא קריה מילא. דאתאי לידיה משמע. ואפילו כח אקח ולא עובד סוככים. ולמנן שאלתה כנעני מותרת ולא חתמא כי אמתות אצידת כנעני מלכותא אחריה אלעטא אלף אל קטטה כייח לשהיה (ב"מ כז). ובענין שם ב.)

רבינו חננאל

מניין לגזל גוי שאסור שנאמר אחרי נמכר גאולה תהיה לו, שלא ימשכנו ויצא. פי' לא ימשכנו עבד עברי מביתו של גוי כחב. יכול יגלוס עליו, תלמוד לומר וחשב עם קונוה

דיקדק עם קונוה. פירוש, יכול יגלוס החשב ויטעהו, תלמוד לומר וחשב. אמר רב ביבי בר גוזל אמר ר' שמעון חסידא גזל גוי אסור, אבידתו מותרת. גזילא אסור כדבר הונא אמר רב דאמר רב מנין לגזל גוי שהוה אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נתן לך, בזמן שמסורין בידך ולא בזמן שאין מסורין בידך. אבידתו מותרת כי הוא דאמר רב חמא בר גוריא אמר רב מנין לאבידת גוי שהיא מותרת שנאמר וכן תעשה לכל אבידת אחיך, ולא אבידת גוי. ויחזיק ר' פנחס בן יאיר אומר במקום שיש חילול ה' אף אבידתו אסורה. פרי"ח וצ"ל מסקנא דשמעתין גזל הגזל בזמן הזה אסור. שמואל זבן לקנא דדהבא במר דפויא מההוא גוי, ואבאלע ליה זוזא וכו'. פרי"ח וצ"ל ואבאלע ליה זוזא נתן לו זוזא ויתירה, כדי שיאמר הגוי בידעתו הטעיה הקנה בכסף, וימהר לילך ולא ידקק מה מכר. שמואל זבן לקנא דדהבא בכלל דשליא. פירוש ספל של זהב מכלל של נחושת מוצהב ואבאלע ליה חד זוזא ונתן לו ה' בד'. להתראות כמו ששעה וימהר הגוי לילך. וכן פירש רבינו חננאל ז"ל, וז"ל. שמואל קנה ספל של זהב מגוי בחזקת שהיה פלויא. פי' נחושת מוצהב בד' זוזי ואבאלע ליה זוזא, נתן לו זוזא ויתירה כדי שיאמר הגוי בידעתו הטעיה הקנה בכסף וימהר לילך ולא ידקק מה מכר. ע"כ. רבינא זבן דיקלא [נחא וכוהין] לסלותי. ס"א לצלותי. פי' זבן דקל הוא וגוי ביחד לקצצו תחיתות ולהחליק. א"ל לשביעה אייתי לו מעיקר של דקל מאצל השרשים ששם עביו. דגוי מנינא ידע ובמנינא קא מייסח. הרי פירש דרב אשי סבר דלא הגוי אסור. ובפרי"ח וצ"ל כתב, ממעשה דרבינא ורב אשי טעותא דגוי שרי. ואמר רבא בר מתא אבר מתא מיעבעט והני מיילי בבולריא ובכרנא דא אכל חליפא לא שותא דמיפיש מלכא לא. ואמר וצ"ל שמואל קליקא דמתא מכרינה אחת בורא ראוון, ושמוען מתמשכן על ר' ראוון ופריע מנת המלך וחזרה הוא ופריע אחרת דרשמי לקמן בפרקין ובפי' שם דייני גוויות. ר' יהושע בן לוי אמר אין אדם נתפס על חבירו ואלו מלאי בארנות ובגולגולתא רב אמר דן יכול לימיר ליה את שרי בעבדיך מינאי. פירוש, אין אדם נתפס על חבירו וחייב ליתן לו, כלומר שאם

הגזל ומאכיל פרק עשירי בבא קמא

מסורת הש"ס

(א) קדושין כ' צ"מ ע"א. [ערכין ל': ב] וינחמו מו. (א) לפי שנהגו הכנענים מנהג הפקר בקנייני אחרים. לכן מדדו להם מתנות ודעו כדכיתיה (ועי' לעיל דף ל"ח ע"א) מה שמנבא שם בשויה מקופלת. (ד) קדושין טו. (ה) כח. (ו) צ"מ פו: בסורות (ג' יג'): שיש גם לו כנוון ממוסים משפטים דקייסם דכרבים שפין אדם לחבירו, (ו) שנהגו הפקר בקנייני אחרים. (ח) צ"מ כ' מו. (ט) לפי שנלמדו היתומים לחללי' לאומות ולהנמיסהו לכן דעו כדני ממונות כדון 'א' אומות, (י) גני הערוך ערך בלר 'ו' וי"מ גולגולת פירוש: יעל הצולל כלומר מן הארץ. (ט) ויקרא כה, ט' כס"א נוסף: כגון היכא דטעון ליה לירוש נמתי חלביך ומה דלא ידע נכחי כהדיא דמשקך. (ט) כס"א נוסף: אלו שהנלעו, (ט) כס"א תלמי: ה"ה.

תורה אור השלם

1. וחשב עם קונוה משנת היכרלו לו עד שנת היכל ודיקה בספק ממכרו במספר שנים כימי שוביר ודיקה עמו: ויקרא כה נ' וכן תשיב ד' גר וחשב עם קונוה וקור אחיך עמו ויגמור לגר תושב עקור או לעצק משפחת אחיך ויקרא כה מז 3. ואכלת את כל ה'עמיפם אשר 'א' אלהיך נתן לך לא תחס עיקר עליהם ולא תעבד את אלהיהם כי מוקש הוא דברים ז טו 4. וכן תעשה לחמורכן ותעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומקאתה לא תוכל לתקועלם: דברים כב ג

הגהות הב"ח

(א) ויש' ד"ה הכי מילא: וכו' דאין כאן וכו' נמי גובי. י"ב ע"ל דף ז' ע"א: (ב) ד"ה והני מילי דטורלא ארעא כ"ל ויתנת אכרזל נמקס: (ד) ד"ה אכל כנר וכו' משנה שעברה: (ו) תוס' ד"ה יכול וכו' יתח את הכנעני: (ז) ד"ה הכי וכו' דלגניבה איכא נמי חילול:

גליון הש"ס

גמ' ודיקדק עם קונוה. עין פ' המעניית להרמז'ס פ' פיר' מ"ז וכלום: שם עבד עברי גופו קניו. עין ינימות דף מז ע"א ונ"י אש: שם ויל הוי אי דבותי. עין צ"מ דף מז ע"א תוס' ד"ה תנא לסיקון:

רבינו חננאל (חמבש)

ראובן חייב למלוה שלו, גוי או ישראל, והלך חסד המלוה ותפס את שמעון בעבור ראובן, והלך שמעון ותפס עם חן המלוה ותן לו כסף או משכונן, הראובן חייב לשמעון כלום כי המלוה הוא שלא כדון שמעון, אלא בארנות ובגולגולת, פירוש אלא כן הפסד גבאי המלך את שמעון בעבור ראובן בן עירו שהיה חייב אותו ראובן ארנון או גולגולת, פירוש מס קרקע שאכל פירותיה או כסף בגולגולת. ורב אמר אפילו היה חייב ראובן שאר חוב ותפס המלוה את שמעון בעבורו, יכול לומר, שמעון, את שרי עבטיך מינאי, וחייב ראובן לפרוע לשמעון כמה מסתפשר עם המלוה. ומסיים עלה דרב פרח שני ידיו גזירות, חיליה דרב מן הרא, הגזול את השדה ונטילה מסיקין אם מחמת הגזול חייב להעמיד לו שדה אחר ולא שמע דמר ר' יוחנן קנס קנסו בגזול. ולקמן בירושלמי היא אמר ר' יוחנן והלא אמרו קרקע אינה גזולה ולמה אמרו חייב להעמיד לו שדה אחר, קנס קנסוהו. הילכך ר' יהושע חן לוי ור' יוחנן חוריהו פלוגי אדרב, הילכך ליתא לדרב וקיימא לן ר' יהושע בן לוי. הילכך אם ראובן חייב למלוה, גוי או ישראל, והלך אותו המלוה ותפס את שמעון בן עירו של ראובן, נתפשה עמו שמעון ונתן לו כסף או משכונן, אין הראובן חייב לשמעון כלום. אבל אם נתפשו בעבור ארנות וגולגולת שהיה ראובן חייב לגבאי המלך ופרע שמעון בעבורו, חייב ראובן לפרוע לשמעון. וזה לשון רבינו חננאל ז"ל, אבל אם עברה השנה והתפייס המושל והניח לא, כלומר אינו ממשיך אחר על חבירו. ע"כ. אמר רב בר מתא מיעבעט והני מיילי בבולריא ובכרנא. פירוש בולריא יכול הארץ כלומר מס הארץ. ואמר רבא הני מירדי דיירי בתוך התחום אסור ליקח מהם משום דעריבה חיות דמתא בהדיהו. חוץ לתחום מותר ליקח מהם. אמר רבינא אם היו בעלים מרדפין אחריהם אפי' חוץ לתחום נמי אסור ליקח דמתא ורי"ח וצ"ל פירוש, מירדי דיירי, הצאן שנכנסין לירי בתוך התחום אסור לקנות מבעלים הדיר מובל, מאי טעמא מיערבא בהמות של מדינה כדיר ונטון גזל הוא זה הובל. אבל מכלל תחום זה הדיר מותר, ומתיאשים הבעלים. ואם היו בעלים מרדפין אחריהם לקבץ זכור, אפילו חוץ לתחום אסור.

שלא ימשכנו ויצא יבול יגלוס עליו ת"ל וחשב עם קונוה * אידקדק עם קונוהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרווייהו גבי הדדי כתיבי (א) לא לך אלא לגר שנאמר (ב) לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב (ג) משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן בהפקעת הלוואתו (א) א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא למעמיה (ג) דאמר רבא * עבד עברי גופו קניו אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא (א) גזל כנעני אסור ואבידתו מותרת (ג) גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נתן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גור' אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר לכל אבדת אחיך לאחך (א) אתה מחזיר ואי אתה מחזיר (ב) לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה (א) אמר רבינא (ב) ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר "במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור ואמר שמואל טעותו (א) מותרת כי היא דשמואל זבן מכותי" לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבאלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבאלע ליה חד זוזא אמר ליה 'חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמיעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיכשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמיעיה * זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברין עלייהו א"ל אביי ודלמא משום דאייואש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אולו וקטלו מחד באגא 'שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא זמאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא זאבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא זבר מתא אבר מתא מיעבעט יזה"מ דברלא ארעא וכרנא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפי"ם מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדיהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריו רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא *האי ברי ישראל דידע שהדודתא לכותי (א) ולא תבעו מיניה ואול ואסחיה ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתנין ליה מאי טעמא דאינהו מפיק ממונא אפומא

שלא ימשכנו ויצא יבול יגלוס עליו ת"ל וחשב עם קונוה * אידקדק עם קונוהו אמר רב יוסף לא קשיא הא בכנעני הא בגר תושב אמר ליה אביי והא תרווייהו גבי הדדי כתיבי (א) לא לך אלא לגר שנאמר (ב) לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר לגר תושב (ג) משפחת גר זה העובד כוכבים כשהוא אומר או לעקר זה הנמכר לעבודת כוכבים אלא אמר רבא לא קשיא כאן בגזילו וכאן בהפקעת הלוואתו (א) א"ל אביי עבד עברי הפקעת הלוואתו הוא רבא למעמיה (ג) דאמר רבא * עבד עברי גופו קניו אמר רב ביבי בר גידל אמר ר"ש חסידא (א) גזל כנעני אסור ואבידתו מותרת (ג) גזילו אסור דאמר רב הונא מנין לגזל הכנעני שהוא אסור שנאמר ואכלת את כל העמים אשר ה' אלהיך נתן לך בזמן שהן מסורים בידך ולא בזמן שאינם מסורין בידך אבידתו מותרת דאמר רב חמא בר גור' אמר רב מנין לאבידת הכנעני שהיא מותרת שנאמר לכל אבדת אחיך לאחך (א) אתה מחזיר ואי אתה מחזיר (ב) לכנעני ואימא הני מילי היכא דלא אתי לידיה דלא מחייב לאהדורי בתרה אבל היכא דאתי לידיה אימא ליהדרה (א) אמר רבינא (ב) ומצאתה דאתאי לידיה משמע: תניא ר' פנחס בן יאיר אומר "במקום שיש חילול השם אפי' אבידתו אסור ואמר שמואל טעותו (א) מותרת כי היא דשמואל זבן מכותי" לקנא דדהבא במר דפרזלא בד' זוזי ואבאלע ליה חד זוזא רב כהנא זבן מכותי מאה ועשרים חביתא במאה ואבאלע ליה חד זוזא אמר ליה 'חזי דעלך קא סמיכנא רבינא זבן דיקלא הוא וכותי לצלחא א"ל לשמיעיה קדם ואייתי מעיקרו דכותי מניינא ידע רב אשי הוה קאזיל באורחא חזא שיכשא דגופנא בפרדיסא ותלי בה קיטופי דעינבי אמר ליה לשמיעיה * זיל חזי אי דכותי נינהו אייתי אי דישראל נינהו לא אייתי לי שמע ההוא כותי דהוה יתיב בפרדיסא אמר ליה דכותי שרי א"ל כותי שקיל דמי ישראל לא שקיל דמי גופא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברין עלייהו א"ל אביי ודלמא משום דאייואש להו מינייהו מרייהו אמר ליה אי לא דינא דמלכותא דינא היכי מייאשי והא לא קא עבדי כדאמר מלכא מלכא אמר זילו וקטלו מכל באגי ואינהו אולו וקטלו מחד באגא 'שלוחא דמלכא כמלכא ולא טרח ואינהו אפסיד אנפשייהו דאיבעי להו דאינקוט מכוליה באגי ומשקל דמי אמר רבא זמאן דמשתכח בבי דרי פרע מנתא דמלכא וה"מ שותפא זאבל אריסא אריסותיה הוא דקא מפיק ואמר רבא זבר מתא אבר מתא מיעבעט יזה"מ דברלא ארעא וכרנא דהאי שתא אבל שתא דחליף הואיל ואפי"ם מלכא חליף ואמר רבא הני דדיירי דרי בתוך התחום אסור ליקח מהן מאי טעמא משום דמערבא חיותא דמתא בהדיהו חוץ לתחום מותר ליקח מהם אמר רבינא אם היו בעלים מרדפים אחריהם אפילו חוץ לתחום אסור מכריו רבא ואיתימא רב הונא דסלקין לעילא ודנחתין לתתא *האי ברי ישראל דידע שהדודתא לכותי (א) ולא תבעו מיניה ואול ואסחיה ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתנין ליה מאי טעמא דאינהו מפיק ממונא אפומא

מס קרקע שאלל פירות: ונרגא. כסף גולגולת דשחא דא: אלף שחא דחליף חליף. (א) והוא הגבאי כנר פירע למלך כל קצנה שקיבל עליו שנה שעברה ומעתה המס שלו ולו אין כח למשכן את זה על חבירו: דייני דרי. עכ"פ שיש להם בהמות ומזנזין מהן שדות נשכר: אסור ליקח מהן. בהמה שחא נמחצה עם בהמותיהם של ישראל ושל בני ישראל הוא:

אפומא

המלוה ותפס את שמעון בן עירו ומשכנו בעבור ראובן, והלך שמעון ותפס עם חן המלוה ותן לו כסף או משכונן, הראובן חייב לשמעון כלום כי המלוה הוא שלא כדון שמעון, אלא בארנות ובגולגולת, פירוש אלא כן הפסד גבאי המלך את שמעון בעבור ראובן בן עירו שהיה חייב אותו ראובן ארנון או גולגולת, פירוש מס קרקע שאכל פירותיה או כסף בגולגולת. ורב אמר אפילו היה חייב ראובן שאר חוב ותפס המלוה את שמעון בעבורו, יכול לומר, שמעון, את שרי עבטיך מינאי, וחייב ראובן לפרוע לשמעון כמה מסתפשר עם המלוה. ומסיים עלה דרב פרח שני ידיו גזירות, חיליה דרב מן הרא, הגזול את השדה ונטילה מסיקין אם מחמת הגזול חייב להעמיד לו שדה אחר ולא שמע דמר ר' יוחנן קנס קנסו בגזול. ולקמן בירושלמי היא אמר ר' יוחנן והלא אמרו קרקע אינה גזולה ולמה אמרו חייב להעמיד לו שדה אחר, קנס קנסוהו. הילכך ר' יהושע חן לוי ור' יוחנן חוריהו פלוגי אדרב, הילכך ליתא לדרב וקיימא לן ר' יהושע בן לוי. הילכך אם ראובן חייב למלוה, גוי או ישראל, והלך אותו המלוה ותפס את שמעון בן עירו של ראובן, נתפשה עמו שמעון ונתן לו כסף או משכונן, אין הראובן חייב לשמעון כלום. אבל אם נתפשו בעבור ארנות וגולגולת שהיה ראובן חייב לגבאי המלך ופרע שמעון בעבורו, חייב ראובן לפרוע לשמעון. וזה לשון רבינו חננאל ז"ל, אבל אם עברה השנה והתפייס המושל והניח לא, כלומר אינו ממשיך אחר על חבירו. ע"כ. אמר רב בר מתא מיעבעט והני מיילי בבולריא ובכרנא. פירוש בולריא יכול הארץ כלומר מס הארץ. ואמר רבא הני מירדי דיירי בתוך התחום אסור ליקח מהם משום דעריבה חיות דמתא בהדיהו. חוץ לתחום מותר ליקח מהם. אמר רבינא אם היו בעלים מרדפין אחריהם אפי' חוץ לתחום נמי אסור ליקח דמתא ורי"ח וצ"ל פירוש, מירדי דיירי, הצאן שנכנסין לירי בתוך התחום אסור לקנות מבעלים הדיר מובל, מאי טעמא מיערבא בהמות של מדינה כדיר ונטון גזל הוא זה הובל. אבל מכלל תחום זה הדיר מותר, ומתיאשים הבעלים. ואם היו בעלים מרדפין אחריהם לקבץ זכור, אפילו חוץ לתחום אסור.